

מסתירה חמורה להקבלה מלאה

להשוואת הלישנות בסוגיית "מאי מחיצה"

- א. פתיחה
- ב. השוואת הלישנות
- ג. ביאור לישנא קמא
- ד. ביאור לישנא בתרא
- ה. סיכום: מסתירה חמורה להקבלה מלאה
- ו. לשאלת קיומה של 'סוגיית מבוא'

א. פתיחה

הסוגיה הראשונה במסכת עוסקת בשאלה פרשנית בביאור הביטוי 'מחיצה' שבמשנה. במהלך הסוגיה מופיעות שתי לישנות שונות הדנות בנושא מנקודת מבט דומה, אך עם זאת ניכרים הבדלים משמעותיים ביניהן. בדברים שלהלן נבקש לנתח את ההבדלים בין שתי הלישנות, נבחן חלופות שונות לביאור הבדלים אלו ונציע הסבר נוסף בעניין, המבוסס בעיקרו על דברי רש"י בסוגיה. לבסוף, אבקש לדון בטענה לפיה יש לראות בסוגיה זו מעין 'סוגיית מבוא'¹ למסכת כולה, לבחון את תקפותה ואת התאמתה לאור הפרשנות המוצעת כאן.

ב. השוואת הלישנות

לישנא קמא:

סברוה מאי מחיצה? גודא,

1. ראה: הרב שמעון קליין: 'מאי מחיצה?' מסע מושגי מן המחיצה ועד מערכת השכנות, בתוך: "השכנים ומה שביניהם – עיון בסוגיות מבוא במסכת ב"ב", בית מדרש רעוא, ירושלים תשסח.

כדתיא: מחיצת הכרם שנפרצה – אומר לו גדור, חזרה ונפרצה
 – אומר לו גדור, נתיאש הימנה ולא גדרה – ה"ז קידש וחייב
 באחריות';
 טעמא דרצו, הא לא רצו – אין מחייבין אותו, אלמא: היזק ראייה
 לאו שמיה היזק.
 ואימא: מחיצה – פלוגתא, כדכתיב: ותהי מחצת העדה,
 וכיון דרצו – בונין את הכותל בעל כרחו, אלמא: היזק ראייה
 שמיה היזק!
 אי הכי, האי שרצו לעשות מחיצה, שרצו לחצות מבעי ליה!
 אלא מאי? גודא, בונין את הכותל? בונין אותו מבעי ליה!
 אי תנא אותו, הוה אמינא במסיפס בעלמא, קמ"ל כותל.
 בבא בתרא ב, א

מהסוגיה עולה כי:

- א. הפרשנות של מ"ד 'מחיצה-פלוגתא' נתקלת בקושי תחבירי משמעותי במשנה, שכן לדרך זו היה הניסוח צריך להיות 'השותפין שרצו לחצות' ולא 'לעשות מחיצה'.
- ב. הפרשנות של מ"ד 'מחיצה-גודא', נתקלת אף היא בקושי תחבירי, שכן היה לו לתנא לשנות 'בונין אותו' ולא 'את הכותל'. אולם, הגמרא מציעה הסבר מניח את הדעת לקושי זה – 'אי תנא אותו הו"א במסיפס בעלמא'.
- ג. בלישנא זו אין דיון כלל בשאלת 'מ"ט רצו' לשיטת מ"ד 'מחיצה-פלוגתא'.

לישנא בתרא:

לישנא אחרינא אמרי לה: סברוה מאי מחיצה? פלוגתא,
 דכתיב: ותהי מחצת העדה, וכיון דרצו – בונין את הכותל בעל
 כורחן, אלמא: היזק ראייה שמיה היזק.
 אימא: מאי מחיצה? גודא, דתניא: מחיצת הכרם שנפרצה –
 אומר לו גדור, נפרצה – אומר לו גדור, נתיאש הימנה ולא גדרה
 – הרי זה קידש וחייב באחריותה;
 טעמא דרצו, הא לא רצו – אין מחייבין אותו, אלמא: היזק ראייה
 לאו שמיה היזק!
 אי הכי, בונין את הכותל, בונין אותו מבעי ליה!
 אלא מאי? פלוגתא.
 אי הכי, שרצו לעשות מחיצה, שרצו לחצות מבעי ליה!

כדאמרי אינשי: תא נעביד פלוגתא.

ואי היזק ראייה שמייה היזק, מאי איריא רצו? אפי' לא רצו נמי!
א"ר אסי א"ר יוחנן: משנתנו – כשאין בה דין חלוקה, והוא
דרצו.

מהסוגיה עולה כי:

א. פרשנותו של מ"ד 'מחיצה פלוגתא' נתקלת בקושי תחבירי המיושב על-ידי הגמרא.
'כדאמרי אינשי'.

ב. פרשנותו של מ"ד 'מחיצה-גודא' נתקלת בקושי תחבירי שאינו מיושב כלל.
ג. הגמרא דנה בצורך ברצון של השותפים לפי מ"ד 'מחיצה-פלוגתא', שכן לשיטה זו
ניתן לכפות לכאורה על חלוקה אף בלא רצון הדדי, משום היזק ראייה.

מסקירה זו עולה שתירה חמורה בין שתי הלישנות: שתי הלישנות מעלות באופן זהה את
הקושי התחבירי הנוגע לכל אחת מהשיטות בפירוש המשנה, אולם כל אחת מהלישנות
מציעה בתורה תירוץ לאחת מקושיות אלו אשר אינו מקובל, כביכול, על חברתה. והרי, אם
תירוץ מסויים מספק את הגמרא בלישנא אחת, מדוע איננו מוזכר כלל בלישנא השנייה?
כמו כן, הזכרת מימרתו של ר' יוחנן וההתמודדות עם שאלת הרצון למ"ד מחיצה-פלוגתא
מופיעה בלשנא בתרא בלבד, והלא שאלה זו רלוונטית אף ללישנא קמא! מדוע אם כן אין
בלישנא זו זכר לכך?

ניתן להציע כי הבדלים אלו נובעים משיקולי עריכה טכניים של עורכי הסוגייה, או אף
מרצון מודע של העורך להציג צד אחד בלבד של הדיון, בכדי לתמוך בדעתו. ברם, לדרך זו
חסרונות רבים: ראשית, אין די לטעון כי מדובר בשיקולי עריכה טכניים – יש להצביע על
שיקולים אלו ולהסביר כיצד משפיעים הם על בחירת הקושיות השונות ודרך הצגתן. שנית,
הטענה כי לפנינו עריכה מגמתית הנה בעייתית ביותר – שכן ביסודה של טענה זו מונחת
הנחה כי אין תוכן אמיתי מאחורי האמירות המובאות בסוגייה, הנחה שהיא צינית בעיקרה.
דרך נוספת תהיה להתייחס לשתי הלישנות כאל מחלוקת עקרונית, ולבקש אחר הסבר
סברתי מעמיק המבאר את הבדלי התפיסה בין הלישנות, הגוררים קבלה ואי-קבלה של
התירוצים השונים. ברם, בסוגייתנו קשה מאד לממש דרך זו, שכן הפער בין שתי הלישנות
קיצוני וחרף מידי.

בשורות הבאות נבקש להציג את דרכו של רש"י בסוגיה ולהציע פתרון נוסף לסתירת
הלישנות על פי דרכו. ראשית, נתייחס לפרשנותו של רש"י לתירוץ 'הו"א מסיפס' בלשנא
קמא, תירוץ המשמש פתח להבנת מהלכה של הלשנא כולה. לאר מכן נדון במשמעות
התירוץ בלשנא בתרא – 'כדאמרי אינשי' – ולאור מסקנותינו המתחדשות נבקש לעיין שנית

במסקנות העולות מהשוואת הלישנות. לבסוף, נדון במקומה הנכון של מימרת ר' יוחנן במהלך הסוגיה כולה וביחסה לשתי הלשנות.

ג. ב'אור לישנא קמא

לישנא קמא מסתיימת בקושייה סגנונית-תחבירית על מ"ד 'מחיצה-גודא':

אלא מאי? גודא, בונין את הכותל, בונין אותו מבעי ליה!

לדעת מ"ד 'גודא קתני' יש להחליף את המילה 'מחיצה' שבמשנה במילה 'כותל', ויש ללמוד את המשנה כך – 'השותפין שרצו לעשות כותל² בחצר בונין את הכותל באמצע'. ברם קריאה זו יוצרת קושי תחבירי משמעותי, שכן במידה והשותפין רצו לבנות כותל, אין צורך למשנה לשוב ולהדגיש כי בונים את הכותל דווקא, ודי היה בקביעה 'בונין אותו' בלבד.

על כך משיבה הגמרא:

אי תנא 'אותו', הוה אמינא במסיפס בעלמא, קמ"ל כותל.

הגמרא טוענת, כי לולא החזרה הנוספת על המילה 'כותל' שבסיפא היה מקום לומר שבונים מסיפס בעלמא. ברם, אם אכן פירוש המילה 'גודא' הוא 'כותל', כפי שמציין רש"י בתחילת הלישנא (ד"ה 'גודא'), הרי שאין מקום כלל לחשוש לטעות מעין זו, שכן השותפין שרצו לעשות כותל, ודאי וודאי שיבנו כותל!

ניתן להתמודד עם קושי זה בשתי דרכים: ראשית, ניתן לטעון כי פירוש המילה 'גודא' איננו כותל בדווקא, וממילא ההיגד 'השותפין שרצו לעשות גודא' נתון לפרשנויות שונות, לולא ההדגשה 'בונין את הכותל' בדווקא. בדרך זו נוקטים בעלי התוספות.³ שנית, ניתן לטעון כי אמנם, פירוש הביטוי 'גודא' הוא אכן כותל, אך אין כוונת מ"ד גודא להחליף את המילה 'מחיצה' שבמשנה ב'גודא', כמעין חילופי נוסח פרשניים, אלא לבאר את מהות ההכרעה שבסיפא – 'בונין את הכותל באמצע', דרך הצעת פירוש משפטי למונח 'מחיצה'. כך, הדיון בסוגיה מוסט מהדיון הפרשני-לשוני אל דיון מהותני העוסק בהבנת הדין שבמשנה 'בונין את הכותל באמצע', כאשר שתי הדעות 'גודא' ו'פלוגתא' הנן גישות בהבנת יסוד הדין ומהותו. כפי שנראה, בגישה זו נקט רש"י.

נעיינן אפוא בדברי רש"י ביחס לנקודה זו:

2. לפי רש"י המפרש כי גודא הוא כותל, ודלא כתוספות. ראה להלן.

3. ד"ה 'הו"א במסיפס בעלמא'.

הוה אמינא במסיפס בעלמא – מיירי מתני' דאיהו נמי מחיצה
איקררו ורצו דקתני אחלוקה קאי וכשאין בה דין חלוקה קמ"ל
כותל ורצו דקתני משום כותל דאי לא רצו פלגי לה במסיפס.

הגורם שעשוי להטעות בהבנת המשנה הוא העובדה שמסיפס 'נמי מחיצה איקררו'.
כלומר, במשנה כתובה ועומדת המילה 'מחיצה', שניתן לפרשה הן ככותל והן כמסיפס.
ובאמת, לולא אזכור הכותל שבסיפא, היה מקום להניח כי אין להוציא ממון רב יותר
ממסיפס לאור משנתינו, שכן זהו הפירוש המינימאלי ביותר ל'מחיצה' אותה הסכימו
הצדדים לבנות. לפיכך, מחדשת המשנה כי היות והסכימו לבנות מחיצה ניתן לכפות אף על
בניית כותל אבנים מלא וביוקר, לפי מנהג המדינה.

העולה מדרך זו הוא כי משנתינו עוסקת בבירור ובפירוש משמעות ההסכמה לבניין
מחיצה, כך שתחילת המשנה – 'השותפין שרצו לעשות מחיצה' – מהווה מעין ציטוט של
הסכם שנחתם בין שני הצדדים (מילולית או בכתב), והמשך המשנה מהווה פירוש משפטי
של הסכם זה. עתה, נראה כי מ"ד גודא ומ"ד פלוגתא נחלקו בהבנת משמעותה של הכרעת
המשנה כי הסכם 'מחיצה' מחייב בניין כותל. לדעת מ"ד גודא הכרעה זו הנה הכרעה בדיני
פרשנות חוזים המאפשרת פרשנות מרחיבה יחסית של המינוח 'מחיצה' וכפיית המשמעויות
הממוניות של פרשנות זו, עד כדי חיוב בבניין כותל 'לפי מנהג המדינה'. לעומת זאת, מ"ד
פלוגתא סובר כי מגמת השותפין בהסכמתם על 'מחיצה' אינה אלא לחלוקה של בעלויות
החצר, על-ידי מסיפס בעלמא. את הקביעה במשנה שיש לבנות כותל דווקא מבאר מ"ד
פלוגתא כנובעת מסיבה חיצונית נוספת: היזק הראיה. כיוון שרצו לחצות, הרי שמתעורר
כאן היזק ראייה וניתן לכפות על מניעתו.

נראה אפוא, כי בתירוץ זה משתנה טיב הדיון בסוגיה. בתחילת הסוגיה הניחה הגמרא כי
מ"ד גודא ומ"ד פלוגתא נחלקו בהבנה פרשנית של הביטוי 'מחיצה' שבמשנה, ובשל כך
ביקשה אחר ראיות לשוניות ותחביריות להוכחת הפרשנות המתאימה ביותר במשנה. אולם,
בשלב זה מגלה הגמרא כי מבחינה תחבירית ולשונית שני הפירושים אינם עומדים יפה
כפרשנות מילולית במשנה, ולפיכך קובעת הגמרא כי הדיון איננו בפירוש המילה 'מחיצה',
אלא בפרשנות החוזה 'רצו לעשות מחיצה', ובהבנת המניעים השונים לקביעת הגמרא –
'כותל'.

ד. ב'אור לישנא בתרא

כעת, נבקש לעיין במשמעות התירוץ המקביל 'כדאמרי אינשי', המופיע בלשנא בתרא,
ולבדוק את יחסו לאמור עד כה.
הגמרא בלישנא בתרא מקשה כך:

אלא מאי? פלוגתא, אי הכי, 'שרצו לעשות מחיצה', 'שרצו לחצות' מבעי ליה!

קושיה זו מניחה כי מגמתו של מ"ד פלוגתא הנה להחליף את המילה 'מחיצה' במילה פלוגתא – חצייה. ובשל כך מתעורר קושי לשוני חמור, שכן אין לומר 'שרצו לעשות חצייה' אלא 'שרצו לחצות'. וממילא, החלפת המילה 'מחיצה' במילה 'חצייה' במשנתנו איננה אפשרית.
על כך משיבה הגמרא –

כדאמרי אינשי: 'תא נעביד פלוגתא'.

לפי תירוץ זה ניסוחה של המשנה איננו מנוסח על פי כללי הכתיבה הראויים, אלא על פי סגנון דיבור רווח. בסגנון זה אכן סביר להשתמש במינוח 'לעשות מחיצה'. אולם, יקשה הלומד: מה עניין לשפת הדיבור בניסוחה של משנה מפורשת? המשנה הנה קובץ ספרותי מובהק ואין ראוי לו כלל שינקוט בלשון עממית מדוברת! ניתן, לדעתי, להסביר זאת בדרך אחת בלבד – אין מדובר כאן בניסוחו של התנא, מחבר המשנה, אלא בציטוט ישיר כביכול של שיחה חיה בלשון המדוברת. ככל הנראה, שיבץ התנא במשנתנו ביטויים הלקוחים מתוך שיחתם של שני השותפים המדוברים. לפי הבנה זו, יש לפסק ולערוך מחדש את משנתנו כך:

השותפין שרצו "לעשות מחיצה בחצר" בונין את הכותל באמצע.

ומשמעותו: השותפין שכרתו ביניהם הסכם בעל-פה בניסוח 'לעשות מחיצה', יכולים לכפות אחד את השני לבנות כותל דווקא, אף על פי שהביטוי 'מחיצה' כשלעצמו אינו מחייב פרשנות זו. משנתנו עוסקת אפוא, בפירוש ומימוש הסכמה חוזית בין שני צדדים תחת הכותרת 'מחיצה'. הרי למדנו, כי אף לפי תירוץ זה, אין להחליף את המילה 'מחיצה' שבמשנה במילה אחרת, וכי הדיון בגמרא בשאלת מאי מחיצה איננו מבקש להציע חלופות למילה זו, אלא מבקש לנמק מדוע הסכם לבנות 'מחיצה' מחייב את הצדדים לבנות כותל דווקא, וכדלעיל.

לפי האמור, מסקנת שתי הלישנות זהה לחלוטין, שכן שתיהן מסיקות בסופו של דבר כי המחלוקת בין מ"ד פלוגתא למ"ד גודא איננה בהצעת חלופות במשנה, אלא בפרשנות מניעה וסברותיה. על כן, נראה כי יש לראות בלישנות אלו שתי אפשרויות מקבילות ושוות

המובילות למסקנה זהה, וכי ההבדל ביניהן הנו מתודי בלבד, ונוגע לאופן הצגת הבעיה ופתרונה בנוסח המשנה.

עתה, נוכל להבין כי דברי ר' יוחנן, הנראים כביכול חלק מלשנא בתרא, אינם אלא סוגיה עצמאית, נפרדת, שאין לה זיקה מחייבת לאף אחת מהלישנות, ונוגעת לשתייהן כאחת. כל הדיון בגמרא החל משאלת 'אי היזק ראייה וכו' אינו אלא פתיחה חדשה לסוגיה נפרדת. נראה כי הבנה זו טמונה בדברי רש"י המשלב בפירושו ללשנא קמא את דברי ר' יוחנן:

פלוגתא – חלוקת חצר שהושוו דעתם לחולקה וכגון שלא היה בה ח' אמות כדי לזה וכדי לזה שאין האחד יכול לכוף את חברו לחולקה ולהכי תני שרצו שכיון שרצו לחולקה בונין כותל אבנים על כרחם.

והלא אם אכן דברים אלו נוגעים ללישנא בתרא בלבד, אין מקום לאיזכור זה כלל! וממילא מוכח כדברינו.

ה. סיכום: מסתירה חמורה להקבלה מלאה

למדנו אפוא, כי תוכנן של שתי הלישנות זהה לחלוטין, כאשר ההבדלים ביניהם מתמקדים בשאלות מתודיות ולשוניות – כיאה להבדלים בין בתי מדרש שונים שדנו באותה שאלה ואף הגיעו לאותה מסקנה, בדרך שונה.

בניתוח זה הנחנו את הפרשנות הבאה:

שתי הלישנות פותחות בסדרת קושיות ותירוצים העוסקות בבירור לשוני-תחבירי של המשנה, מתוך תפיסה הרואה במחלוקת 'פלוגתא-גודא' מחלוקת בעלת אופי לשוני. כאשר שתי הלישנות אף מסיקות, בהסבר האחרון המוצע בהן, כי אין לראות בשאלת 'פלוגתא-גודא' שאלה לשונית, כי אם שאלה פרשנית מובהקת הדנה בטיב הקביעה כי הסכמה הדדית למילים 'לעשות מחיצה' מחייבת בנין כותל אבנים ולא מסיפס. מ"ד 'גודא' סובר כי זו הפרשנות המילולית שחכמים בחרו ליישם ביחס להסכמה זו; ואילו מ"ד 'פלוגתא' סובר כי זו הכרעה חיצונית שאינה נובעת מפרשנות מילולית לביטוי 'מחיצה' – היות ורצו לפרק את שותפותם בחצר, שזו ההוראה המצומצמת של 'לעשות מחיצה' – הרי שניתן לכפותם לבניין כותל בכדי למנוע הזק ראייה. לבסוף למדנו כי דברי ר' יוחנן המופיעים בגמרא לאחר לישנא בתרא אינם נוגעים ללישנא זו בלבד, אלא לכלל הסוגיה ותוכנם רלוונטי גם לפי מסקנותיה של לישנא קמא, כפי שציין כבר רש"י.

ו. לשאלת קיומה של 'סוגיית מבוא'

הדיון במושג 'היזק ראייה' בסוגייתנו נתפס לפעמים כתמוה ומשולל הקשר. ושתי סיבות לכך: ראשית, האפשרות לפיה 'מחיצה' פירושה הוא 'פלוגתא' נתפסת כמוזרה ומאולצת, בשל קשיים לשוניים שונים. ממילא המושג היזק ראייה שמופיע בסוגיות כהסבר לעמדתו של מ"ד פלוגתא נתפס כמאולץ לא פחות. בעיני חלק מהלומדים דומה כי הסוגיה בחרה במודע להציע פרשנות דחוקה למשנה בכדי לצרף לדיון את מושגי היזק הראייה. שנית, מושג היזק הראייה כשלעצמו טעון בירור והסבר, שכן לכאורה אין הוא חלק ממערכת הנזקים הרגילים, ואין לשייכו לאבות הנזיקין הנידונות במסכת בב"ק.

בשל כך, ישנם הטוענים כי למעשה סוגייתנו הנה 'סוגיית מבוא' למסכת בבא בתרא כולה.⁴ המיוחד בסוגיית מבוא הוא שהיא מונחית על-ידי הנושא הנידון בה, כאשר מטרתה היא להשתמש במתודה ובמהלך התלמודי על מנת להציג בפני הלומד את נושא היסוד בו מדובר. כך, יש לבחון את ההגיון שבהתנהלות הסוגיה לאור התועלת שיש בה להבהרת מושג היסוד ולהצגתו ללומד, ואין לצפות ממנה לאותו הגיון פנימי המקובל ברוב סוגיות הש"ס.

באופן זה, מתפרשת סוגייתנו כך: אף שמשמעותה המילולית של המילה 'מחיצה' במשנה דומה לעמדתו של מ"ד 'גודא', מבקשת הגמרא להציע פרשנות נוספת לפיה היא 'פלוגתא', זאת בכדי לחשוף בפני הלומד מודלים שונים של שותפות המתגלמים במושגים אלו. באופן דומה, הכנסת המושג 'היזק ראייה' לדיון משמש להבהרת מערכת היחסים בין שכנים ושותפים, המתאפיינת בהתחשבות בנזקים שאינם מובהקים מהסוג שאין מתחייבין עליהם תשלומים.

הטענה בדבר קיומה של 'סוגיית מבוא' מניחה כי מעבר להיגיון התלמודי הנגלה חבוי שיח נסתר העוסק בשאלות המהות וההגות שבסוגיה. השקלא והטריא התלמודי מהווה למעשה כיסוי לאותם תכנים פנימיים, שדרכם בלבד ניתן לעמוד על אמיתות הסוגיה. על אף היתרונות שיש להנחה זו בהפיכת השיח התלמודי לשיח מהותני ורלוונטי, דומני שאליה וקוץ בה. שכן, הנחה זו שוללת מן התלמוד את הבסיס ההגיוני שבטענותיו, ומציגה את מהלכיו כמהלכי-סרק מדומים שאינם עומדים בביקורת כלל. לפיכך, המתודיקה התלמודית אינה דבר העומד כשלעצמו, ולא ניתן להבינה בלי לייחס לה משמעויות עמוקות ונסתרות. חכמי התלמוד מצטיירים כאמני ההסתרה והכיסוי אשר פיתחו מערכת עניפה של שיח לוגי לכאורה, שנועד לספר ליחיד סגולה בודדים, שיודעים 'להקשיב' לתלמוד, על עולמות הגותיים ורעיוניים נפלאים. לפי דרך זו, התלמוד מצטייר כספר תמוה, מסתורי ומשולל הבנה.

4. ראה למשל הרב שמעון קליין.

הנסיון שנעשה במאמר זה מבקש להציג את הסוגייה הראשונה במסכת בבא בתרא באור שונה. ניסיתי בפרשנותי להציג את ההגיון והשיטתיות שעומדים בבסיס הסוגיה ואת אופיו של הדיון בכל אחד משלבי הסוגיה. כמו כן, לאור פרשנות זו מקומו של היזק הראייה בסוגייה הנו מתבקש כהסבר לכך שהסכמה מילולית על חלוקה מובילה להקמת כותל. היזק הראייה לפי דרך זו אינו 'שאלת המחקר' של הסוגיה, ואף אינו נושא מרכזי בה. מדובר בנימוק לאחת מהדעות שבסוגיה בלבד, כדרך כל הסוגיות שבש"ס.⁵

לפי דרך זו סוגייתנו אינה בנויה כסוגיות מבוא. מדובר בסוגיה 'רגילה' שעניינה לברר שאלות בסיסיות המעסיקות את התלמוד בכל אתר ואתר. העובדה דיון מעלה מושג שעשוי להוות מפתח להבנת מערכת השכנות או 'מרחב השותפים' אינה אלא מקרית, ומקורה בצרכי הסוגיה עצמה ולא במגמות ומטרות חיצוניות.

5. אמנם הגמרא מאריכה לדון בפרטי היזק הראייה במקומות שונים, אך דיון זה אינו מרכז הסוגיה, שעניינה לברר ולפרש את משנתנו, אלא מדובר בבירור צדדי העולה אגב הצגת המושג כנימוק של מ"ד 'פלוגתא'. רוחב הדיון בהקשר זה מטעה ועשוי ליצור את הרושם כי מרכז הכובד מצוי בשאלה זו, ולא היא.

